

Väckarklocka för läkare, politiker och beslutsfattare

Lars Olof Kallings. **Den yttersta plågan. Boken om aids.** 251 sidor. Stockholm: Norstedts Förlag; 2005. ISBN 91-1-301310-6.

Recensent: PehrOlov Pehrson, överläkare, infektionskliniken, Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge, Stockholm.

■ Det är en av alla dessa vackra höstdagar när jag läser Lars O Kallings »Den yttersta plågan. Boken om aids«. Jag väntar på visum till Indien för att arbeta för Läkare utan gränser i Manipur, en av delstaterna med »afrikanskt hög« HIV-förekomst och hittills praktiskt taget utan tillgång till behandling. Detta trots att Indien är det land som förser majoriteten av de HIV-infekterade i världen med läkemedel via sin generika-industri.

Detta är bara ett exempel på den brist på samvete och medkänsla hos politiker som denna bok är full av. Med sitt litet torra, faktabaserade språk fungerar Lars Olof som folkbildare när han beskriver turerna kring HIV/aids-pandemin och dess huvudaktörer under 25 år både på den svenska och på den internationella arenan. Han har haft förmånen och förmågan att befinna sig på centrala platser och positioner, från tiden som professor på SBL i Solna, över International AIDS Society och WHO, till Kofi Annans speciella sändebud för HIV/aids i Östeuropa.

Inte alltid opportuna åsikter

I boken beskriver han det vetenskapliga faktainsamlandet under de första åren, de följande personliga och ideologiska konflikterna på akademisk och politisk nivå och sina möten med kolleger och andra beslutsfattare. Han uppehåller sig mycket vid vaccinforskning och svårigheterna förknippade med denna. Han ägnar stort utrymme åt hur det gick till när Jonathan Mann lämnade sin ledande roll inom WHO. Ibland blir det litet väl internt med mycket »name-dropping« och anekdoter som känns påklistrade.

Bättre är det när han förmedlar sina

egna, inte alltid opportuna åsikter – han tror på sexuell återhållsamhet och trohet, på samlaget som en kärlekshandling och inte bara som en lustutlevelse. Han tvekar inför »sprutbytesprojekt« som en politisk idé när samtidigt välfärdssamhället monteras ned. Han menar att den HIV-infekterade har ett särskilt ansvar att inte sprida infektionen vidare. Åsikterna kan av en del uppfattas som moraliserande men för mig förmedlar de en kärleksmoral där det viktigaste är att ta vara på sin syster eller broder för att upprätthålla eller återupprätta hennes värdighet.

Bäst är han när han blir personlig, när han berättar om möten med patienter i Uganda, volontärer i Zambia och prostituerade i Indien. Då känns både hans och deras förtvivlan och hopp, då förmedlas avgrunden mellan dem som har och dem som inte har. Det som fastnat hos mig är när han i ett kort avsnitt beskriver hur man på den gotländska landsbygden på 1930-talet brände en lungsjuk familjs alla tillhörigheter. Var det den tidiga upplevelsen som bestämde Lars Olofs professionella livsöde?

Upprördhet och vrede

Men mest andas boken en återhållen vrede – en besvikelse över att det vetenskapliga försprånget inte utnyttjats bättre, över att vi inte insett vikten av att beröra människors känslor och inte bara det rationella tänkandet i informationen kring HIV; en upprördhet över den ojämlikhet och utsatthet som framför allt afrikanska kvinnor lever med, över mäns sexuella maktövertagande; över den girighet som läkemedelsindustrin visat exempel på; den västerländska etnocentriciteten och den akademiska eller institutionella egocentriciteten.

Han hatar politisk opportunistik och korrekthet, föraktar det politiskt korrekta språket i svenska informationskampanjer och är besviken när aktivism omvandlas till medlöperi, när kritikerna blir pårubbade byråkrater, som sålt sitt oberoende för att få tillgång till pengar och fina salonger. Men framför allt vågar han uttala en kritik mot »pösig maktthavare« – i USA, Ryssland, Frankrike och Sydafrika. Han uppskattar mycket i den svenska HIV/aidspolitiken, men väjer inte för att kritisera den svenska regeringen för dess undfallenhet mot Thabo Mbeki och ANC i Sydafrika och för dess hyckleri i alkoholpolitiken. Han säger själv att »jag äcklas mer av förskönanande omskrivningar och omvärldens likgiltighet än av verkligheten«.

Rättspatos och ödmjukhet

Jag har själv arbetat lika länge med HIV/aids som Lars Olof, men på ett helt

annat plan. Dock känner jag en stark samhörighet och en stor förståelse för det synsätt han för fram. Han har under alla dessa år bevarat en stor integritet och ett rättspatos kombinerat med ödmjukhet och har undvikit att bli patetisk eller cynisk. Den förtvivlan som uppstått när de som borde höra inte hör, när de som borde se vänder bort sina ögon har varit skäl till att skriva denna bok »för att lossa den hårda knut som hotar att spränga mitt hjärta«. Ändå torde Lars O Kallings vara en av de få som med gott samvete kan se sina många barnbarn och kanske barnbarnsbarn i ögonen och svara när de ställer frågan: »Vad gjorde du i kampen mot aids?«

Konkreta råd kring att sjukskriva – en efterlängtd bok

Bengt Järholm, Christer Olofsson. **Sjukskrivningsboken.** 213 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2005. ISBN 91-44-03497-0.

Recensent: Britt Arrelöv, med dr, överläkare, FORUM, Stockholms läns landsting.

■ Bengt Järholm och Christer Olofsson har i »Sjukskrivningsboken« gjort en sammanställning av kunskap och erfarenheter vid sjukskrivning. I förordet anger de att boken kommit till som ett svar på önskemål om råd om hur man gör när man sjukskriver. De anger att det i stor utsträckning saknas vetenskaplig kunskap, men att de samlat sin erfarenhet och att de velat lyfta fram de problem som finns, framför allt i sjukskrivande läkares perspektiv, för att stimulera andra till reflektion över sin egen praxis. Bokens tema är mycket aktuellt, och att läkare önskar få hjälp och stöd i arbetet med sjukskrivningsuppdraget råder det inga tvivel om. Däremot varierar åsikterna om vilken typ av riktlinjer som önskas eller är möjliga att ge. De närmaste åren kommer det att bli fler som ger sig på att ta fram riktlinjer av olika slag. Denna bok är den första jag sett som verkligen

gjort ett försök att ge läkare konkreta råd kring arbetet med sjukskrivningar.

Värdefulla råd och synpunkter

I den första allmänna delen tar författarna upp frågor som rör läkarens roll, socialförsäkringssystemet, sekretessfrågor, inblandade aktörers intressen, läkarintyg vid sjukskrivning, sjukskrivning som del av behandling, långtids-sjukskrivningar, sjukskrivning för att förebygga försämring, kopplingen mellan sjukskrivning och rehabilitering.

I den andra delen diskuteras sjukskrivning i samband med olika diagnoser. Mot slutet av boken serveras en sammanställning av praktiska råd i allmänhet och i relation till sjukskrivningsblanketten. Innehållet är i alla delar matnyttigt med många konkreta synpunkter och värdefulla råd.

Vågar avvika från regelsystemet

Författarna kommenterar vid flera tillfällen bristen på formell kunskap. De har en resonerande ansats och väljer att ta ställning på ett sätt som kan vara kontroversiellt och kanske inte alltid är helt i linje med regelsystemen. I texten är de tydliga när de gör detta, och läsaren behöver inte vara osäker på vilken information som är vetenskapligt belagd, vilken som baseras på författarnas egen erfarenhet och vilken som närmast kan betecknas som personliga uppfattningar. Angreppssättet är ovanligt inom medicinsk litteratur, men visar hur komplicerat det är att ge råd och riktlinjer i en fråga som är så komplex som sjukskrivningsfrågan. Särskilt gäller detta när kunskapsbristen är stor samtidigt som det finns en mångfald åsikter och uppfattningar om rätt och fel.

Blivande och nya läkare är målgruppen

Blivande och nytexaminerade läkare, men även andra som är verksamma inom sjukförsäkringsområdet har av författarna angetts som målgrupper. De har enligt min uppfattning skrivit en lättläst bok som väl kan passa dessa grupper. Personligen tror jag att ytterligare en aktör kan ha nytta av boken, nämligen arbetsgivarna som behöver öka sin kunskap för att kunna se saken också utifrån läkarnas perspektiv.

Inom grundutbildningen kan särskilt bokens första del användas, medan de nytexaminerade läkarna och deras handledare kan ha nytta av även den speciella delen med råd kring hantering av patienter med olika diagnoser. Boken kan säkert stimulera alla läkare som arbetar med denna typ av patienter till reflektion kring sin egen praxis. Kunskapssammanställningar riktade till seniora läkare behövs, men denna bok är inte anpassad till den gruppen. •

annons